

Vleermuiskelder en faunapassage in geluidswal

In het kader van de realisatie van woonbebouwing in de Gemeente Geldrop (Noord-Brabant, NL) dienen geluidsbeperkende voorzieningen te worden aangebracht langs de snelweg A67. Daarvoor is een beknopte Visueel Ruimtelijke Analyse (VRA) opgesteld, waarbij ook aandacht besteed werd aan het ecologisch aspect.

Zo is er in de geluidswal van ongeveer 1,5 kilometer lengte een kunstmatige vleermuiskelder van 10 meter lengte aangelegd. De muren van de kelder bestaan uit schanskorven (ijzer netwerk met daarin los gestapelde stenen) van verschillende afmetingen en het plafond bestaat uit betonplaten. Ook bij de ingang is gebruik gemaakt van een grote betonplaat. De gang is ongeveer twee meter hoog en anderhalve meter breed. De vandalisme-bestendige stalen deur, dikte 5 mm, met een invliegopening, werd half september 1996 geplaatst. In de direct aangrenzende omgeving van de vleermuiskelder is het biotoop voor vleermuizen vrij goed te noemen. Zo zijn er enkele grote waterpartijen, loofbossen en goede ecologische verbindingen in de vorm van laanbeplantingen aanwezig.

Op 21 maart 1997 heb ik de vleermuiskelder onderzocht op eventuele overwinterende vleermuizen. Mede door de recente aanleg was het niet waarschijnlijk dat er reeds vleermuizen aanwezig zouden zijn, en ik trof ze dan ook niet aan. Wel vond ik verschillende andere overwinterende dieren zoals dagpauwoog (dagvlinder) en roestje (nachtvlinder). In andere reeds bestaande overwinteringsobjecten met vleermuizen worden deze twee soorten ook regelmatig aangetroffen (Jansen & Jansen 1992). De hoge luchtvochtigheid, 85

Faunapassage in aanleg. Foto Peter Petter

procent, en de aanwezigheid van deze twee soorten insecten stemt ieder geval hoopvol voor de toekomst (Jansen & Jansen 1993). Het advies aan de Gemeente Geldrop is dan ook om de vleermuiskelder elk jaar te laten onderzoeken op de aanwezigheid van vleermuizen.

Naast een vleermuiskelder is er onder de geluidswal nog een gecombineerde natte/droge faunapassage aangelegd, aan-

sluitend op een bestaande duiker onder de A67 (zie foto).

Literatuur

- Jansen S. & W. Jansen, 1992. Het eerste jaar van de Herkenboscher vleermuizentunnel. Roerstreek Jaarboek 24: 59-61.
Jansen W. & S. Jansen, 1993. De eerste vleermuis in een recent aangelegd overwinteringsobject en de gevolgen voor de hierin overwinterende vlinders. Natuurhistorisch Maandblad 82(7/8): 174-175.

Steven Jansen, Taken Land-schapsplanning bv, Kapellerlaan 179, Postbus 120, 6040 AC Roermond, 0475-330271 (NL).

Jonge bevers in de Gelderse Poort!

In navolging van de herintroductie van bevers in de Biesbosch is men in het najaar van 1994 gestart met een soortgelijk herintroductieproject in de Gelderse Poort, het gebied tussen Arnhem, Nijmegen en Kleef (D). Het DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN-DLO) verricht het begeleidende onderzoek.

Met name in de eerste twee jaar kende de uitzetting in de Gelderse Poort een ongelukkig verloop. Van de 46 bevers die in de periode 1994-96 werden uitgezet, stierven er, meestal kort na het loslaten, minimaal 18 en verdwenen er nog eens 10. Aangenomen mag worden dat van de 10 verdwenen bevers de meesten zijn overle-

den. Naast een hoge sterfte speelde ook het uitblijven van reproductie de kersverse 'populatie' parten. De extreem hoge waterstanden in de winters van '94/'95 en '95/'96 zijn hierbij mogelijk van invloed geweest. In de tweede helft van 1996 stabiliseerde de situatie zich en nam de sterfte af. In de zomer van 1997 zijn voor het eerst bewijzen gevonden dat de bevers zich hebben voortgeplant. Bij twee van de naar schatting zes aanwezige beverparen werden met zekerheid jongen waargenomen. Eén van de territoria met jongen ligt in de uiterwaarden en de ander ligt in het binnendijkse deel van de Ooypolder. In beide gevallen werd één jong waargenomen. In een derde territorium, in de Rijnstrangen, is hoogstwaarschijnlijk ook minimaal één jong geboren. Het onderzoek in de Biesbosch heeft aangetoond hoe moeilijk het is om een goed beeld van het aantal jongen te verkrijgen. Het is daarom niet uit te sluiten dat er meer jongen zijn geboren.

In de Ooypolder betrof de waarneming een doodgevoonden jonge bever, die al 1 tot 2 weken dood was. Sim Broekhuizen en Gerard

Als bevers het warm hebben, slapen ze met hun dunbehaarde buik omhoog, zodat ze wat warmte kwijt kunnen. Foto Vilmar Dijkstra

Muskens onderzochten het dier, waarbij bleek dat het waarschijnlijk door een hondachtige is doodgebeten. Het karkas vertoonde een bijtmond op de bil en de rug lag open. In hoeverre het jong door een hond dan wel vos is doodgebeten is niet duidelijk. In Noorwegen is waargenomen hoe een vos een circa twee maanden oude, op de oever foeragerende bever overrompelde. De vos deed zich vervolgens te goed aan de organen, die hij via het openen van de borst bereikte (Kile et al. 1996). Novak (1987) vermeldt dat de vos weliswaar als predator van de bever gezien kan worden, maar dat predatie slechts incidenteel plaatsvindt. Alleen jonge individuen lijken kwetsbaar voor vossen; een bever van vijf maanden weegt al 6 tot 8 kg, net zoveel als een forse vos, een volwassen bever 20 tot 30 kg.

Van het in de Ooypolder gevonden jong was de rugzijde opengescheurd en waren alle organen aanwezig. Er was nau-

welijks van het jong gegeten. Het karkas werd in het water tegen de oever gevonden. Van een vos verwacht je dat hij van zijn vangst zal eten, of anderszins de vangst verstopt. Het lijkt dan ook waarschijnlijker dat het jong is overrompeld door een hond, die, nadat hij het jong had gedood, het dier aan de oever heeft laten liggen.

Nu de sterfte is afgenomen en de reproductie uiteindelijk op gang is gekomen, zijn de vooruitzichten voor de bever in de Gelderse Poort een stuk verbeterd. Inmiddels zijn in de herfst van 1997 vier bevers uitgezet om de kleine populatie verder te versterken. Daarmee komt de populatie-omvang begin 1998 in de Gelderse Poort op ongeveer 25 bevers.

Literatuur

- Kile, N.B., P.J. Nakken, F. Rosell & S. Espeland, 1996. Red fox, *Vulpes vulpes*, kills a European beaver, *Castor fiber*, kit. Canadian Field-Naturalist 110(2): 338-339.
Novak, M., 1987. Beaver; 283-312. In: M. Novak, J.A. Baker, M.E. Obbard & B. Malloch. Wild fur-bearer management and conservation in North America, Ontario. Ont. Min. Nat. Res.

Vilmar Dijkstra, Dijkstraat 68, 6828 JS Arnhem (NL)

Insectivoren in Vlaanderen: oproep tot medewerking

In februari 1997 werd aan de Universiteit van Antwerpen (Evolutionaire Biologie RUCA) gestart met een onderzoek naar de aantalsontwikkeling en bedreiging van de insectivoren in Vlaanderen. Dit project wordt mede gefinancierd door Aminal (afdeling Natuur). In Vlaanderen komen acht soorten voor: egel, mol, veldspitsmuis, huisspitsmuis, bosspitsmuis, tweekleurige bosspitsmuis, dwergspitsmuis en waterspitsmuis. Met uitzondering van de mol zijn alle insectivoren beschermd. Dit zou moeten leiden tot het behoud van deze diersoorten. De realiteit is echter anders. De weinige gegevens waarover we momenteel beschikken wijzen op een achteruitgang van de meeste soorten, de waterspitsmuis in het bijzonder. Daarom willen wij op korte tijd zicht krijgen in de huidige verspreiding van de soorten, welke factoren de populaties het meest negatief beïnvloeden en welke maatregelen genomen kunnen worden om een verdere achteruitgang te voorkomen.

We moeten ons echter, wegens gebrek aan middelen, tijd en personeel, beperken tot enkele soorten en aspecten. Speciale aandacht krijgen egel en waterspitsmuis. De waterspitsmuis is een bijzonder kwetsbare soort. Ze komt namelijk voor in mesotroof water, meer bepaald in beken en waterlopen met structuurrijke oevers met een rijke oevervegetatie. Dit type van waterlopen is juist zeldzaam geworden in Vlaanderen door vervuiling, ruilverkaveling, verkeerd oeverbeheer en dergelijke. Het gevolg daarvan is dat de resterende populaties waarschijnlijk klein, geïsoleerd en kwetsbaar zijn.

De egel wordt op het eerste gezicht niet bedreigd. Hij komt in uiteenlopende biotopen

voor, als er maar voldoende voedsel is en plaatsen om zich overdag te verschuilen en om een winterslaap te houden. In sommige gebieden is er echter een achteruitgang van de egels, vooral in landelijke gebieden met intensieve landbouw. Daar komt dan nog bij dat de wegeninfrastructuur barrières vormt tussen de verschillende populaties en voor een groot aantal verkeersslachtoffers zorgt.

Omdat wij ons moeten beperken tot specifieke aspecten, zoals de wintermortaliteit van egels, en dispersieafstanden en voortplantingskarakteristieken van de verschillende soorten, doen we een oproep

aan alle natuurverenigingen en geïnteresseerde particulieren om aan dit onderzoek mee te werken, zodat ook andere aspecten aan bod kunnen komen. Welke gegevens kunnen we gebruiken?

- * Alle (zekere!) waarnemingen (vroeger en heden) van waterspitsmuis en veldspitsmuis, omdat we nog een onvolledig beeld hebben van hun voorkomen in Vlaanderen.
- * Alle braakballen en/of braakbalanalyses, indien duidelijk de vindplaats en datum, de roofvogel- of uilen-soort aangegeven wordt.
- * Alle waarnemingen van jonge egels in het nest of met de moeder. Draag er steeds zorg voor dat de nesten, zoals ze gevonden zijn worden afgedekt. Raak de jongen vooral niet aan, anders breng je hun overleving in het

gedrang. In het ergste geval zal de moeder haar jongen doodbijten. Noteer de plaats, type biotoop, datum en aantal jongen en indien mogelijk een schatting van de grootte. Het onderzoek naar (nesten van) jonge egels maakt deel uit van een lopend internationaal project van de European Hedgehog Research Group (EHRG) en wordt voor de Benelux gecoördineerd door de VZZ (Marcel Huijser).

Gegevens over verkeersslachtoffers van egels zijn zeer welkom maar voor ons enkel zinvol indien men minstens éénmaal per week een bepaald traject aflegt en bereid is om zorgvuldig alle waarnemingen met datum en nauwkeurige plaatsomschrijving te noteren. Hiervoor kunnen standaardformulieren op aanvraag bij ons worden bekomen.

Tenslotte, alle verenigingen of personen die actief wensen deel te nemen aan dit onderzoek en zelf een projectje (vb. biotoopkeuze etc.) hierover willen uitwerken, kunnen best contact met ons opnemen zodat we samen de mogelijkheden hiervan kunnen bespreken en het nodige materiaal ter beschikking kunnen stellen.

Lut Somers of Ron Verhagen, Universitair Centrum Antwerpen, Groenenborgerlaan 171, B-2020 Antwerpen, tel. 03-2810457 (B), fax: 03-2180474 (B), e-mail: luso@ruca.ua.ac.be of verhagen@ruca.ua.ac.be